

1. Inledning

Den 18 december 2001 greps de två egyptierna Ahmed Agiza och Mohammad Alzery. Strax därefter blev de förda till Bromma flygplats utanför Stockholm. Anledningen var att de båda fått ett beslut om avvisning ställda mot sig. Agiza och Alzery hade sökt asyl i Sverige men denna ansökan hade uppenbarligen blivit avslagen. Misstankar om anknytning till kända terroristorganisationer hade framlagts av säkerhetspolisen (Säpo). I en riksdagsdebatt i juni 2004 hävdade utrikesminister Leila Freivalds att det vid tillfället fanns misstankar om att de två egyptierna planerade att genomföra terroristhandlingar och att detta gav starka skäl för beslutet om avvisning.

För transporten till Egypten hade Säpo kontaktat amerikanska myndigheter och på Bromma stod ett flygplan, från amerikanska underrättelsetjänsten CIA, och väntade.

En del av den kritik som senare framfördes, från bland annat svensk media, rör det faktum att egyptiska myndigheter anklagas för att använda tortyr mot fängslade personer.

Kritik har Även framförts mot det sätt som svensk polis tappade kontrollen och de amerikanska underrättelseagenterna tilläts överta ansvaret för Agiza och Alzery. Rapporter om övergrepp från amerikanernas sida har framkommit. Enligt en artikel i Göteborgsposten skall de båda männen ha misshandlats och försetts med ögonbindlar, blöjor och stolpill. De båda skall därefter ha spänts fast på madrasser i det väntande planet och kvarhållits på det viset under flygresan till Egypten.

Ett uppenbart problem, såväl politiskt som etiskt hade följaktligen uppstått. Men är detta en isolerad händelse, en enskild svart plump i den svenska asylpolitikens register? Eller kan det vara så att den svenska asylpolitiken, i sin utformning, är oetisk?

1.2 Syfte och avgränsning

Den svenska flykting- och asylpolitiken har under en längre tid varit utsatt för spott och spe både från inrikes- och utrikeslokaliserade kritiker (Towns 1996 s7f). Inte minst har den senaste tidens protester med det så kallade påskupproret i spetsen visat på ett omfattande inrikesmissnöje. Sverige har emellertid tagit emot ett stort antal flyktingar och asylsökande under större delen av efterkrigstiden. Här i ligger ett enligt mig intressant ämnesområde.

Det uppmärksammade fallet med de två avvisade egyptierna visade på uppenbara problem i den svenska asylhanteringen och detta faktum ledde mig in på denna kandidatuppsats inriktning.

Vad jag med denna uppsats vill åstadkomma är att genom en normativ studie ta ett ställningstagande för om den svenska asylpolitiken är etiskt utformad och, dock till en något mindre utsträckning, om den genomförs på ett etiskt vis. Min teoretiska utgångspunkt sträcker sig mellan två perspektiv. Det första är min

uppfattning om globaliseringens inverkan på medborgarskapet. Här spelar nationalstatens förändring och försvagning en stor roll, ett faktum som uppfattas av en mängd insatta. ”Nationalstaten har försvagats överallt i världen under 1990-talet” (Delanty 2002 s154). Det andra perspektivet är min etiskt-teoretiska uppfattning vilket är av den konsekvensetiska inriktningen.

Det kommer att framgå att uppsatsens analys inriktar sig på två aspekter som tillsammans utgör den svenska asylpolitiken, den första är lagstiftningen och den andra är de verkställande myndigheternas (migrationsverket och utlänningsnämnden) arbete. Uppsatsens analysdel kommer således att ha båda dessa aspekter i blickfånget. Det handlar främst om hur lagen ser ut och hur arbetet i migrationsverket ter sig i en övergripande kontext. Detta beror dels på att granska lagen är det första steget till en möjlig förändring. Dels på att en studie om lagens precisa genomdrivande skulle kräva en enorm mängd fall skulle analyseras, något jag anser att uppsatsens omfång inte tillåter. Det kan även tilläggas att alla fall behandlas enskilt och får olika utslag beroende på de bedömningar som görs. Jag är emellertid medveten om att kritikern skulle kunna hävda att det intresseväckande är hur lagen i realiteten genomdrivs inte hur den är utformad. Eventuell kritik av detta slag skulle jag vilja bemöta med en uppmaning att genomföra en dylik studie av kvantitativ karaktär. Jag har i så fall en förhoppning att mitt arbete kan utgöra en bidragande del.

Jag hävdar att en inställning eller en ansats att föra ett resonemang som på pappret är till bredden fullt av humanism och välvillighet men som är fullständigt orealistiskt inte för något positivt med sig. Samtidigt är den normativa studien en studie om ”bör” och skall utgöra ett riktmärke, något att sträva efter. Det är således min ambition att, på ett så gott sätt som möjligt, finna de premisser av asylpolitik som är både realiserbara och etiskt acceptabla.

1.3 Problemformulering

Enligt mitt tidigare framförda syftes resonemang menar jag att en explicit frågeställning kan vara fruktsam för studiens intersubjektivitet men även i syfte att underlätta för läsaren. Jag väljer att dela upp problemformuleringen i två skilda frågeställningar. Detta gör jag det rör sig om två skilda utgångslägen och på grund av att det krävs ett svar på den första för att kunna behandla den andra.

Frågeställningarna som jag med denna uppsats vill försöka svara på lyder:

- 1) Vilka är de grundläggande premisserna för en etisk asylpolitik i globaliseringens tid?
- 2) Uppfyller Sveriges asylpolitik dessa premisser?

1.4 Disposition

Uppsatsen kommer att delas in i, utöver inledningen, fem huvudstycken. I det andra kapitlet, benämnt Metod och begrepp, behandlas först och främst vad som

kan krävas av den normativa studien samt hur den bör genomföras. Därefter bearbetas de olika begreppsdefinitioner som är centrala för uppsatsen.

Det tredje kapitlet ägnas åt en genomgång av den medborgar- och globaliseringsteori som utgör grundantagandet för uppsatsen.

Kapitel fyra avdelas till att klargöra uppsatsens etiska grundsyn och värdeteori. Detta avsnitt kommer med andra ord att inriktas på att framställa och definiera den konsekvensetiska idétraditionen.

Kapitel fem kommer att innefatta den empiriska analysen av den svenska lagstiftningen och asylpolitiken.

Det sjätte och avslutande kapitlet ägnas åt att sammanfatta vad som tidigare tagits upp, samt åt att framlägga de slutsatser som kan dras av analysen.

2. Metod och begrepp

2.1 Den goda normativa studien

För att uppsatsen skall få en hög validitet och explicitet så hävdar jag att en kort genomgång, om vad som kan krävas av den normativa analysen, kan vara välfunnen. Detta tror även jag gör att analysen kommer att bli mer strukturerad och därmed bättre. Två riktmärken gällande den normativa analysen kan framläggas, nämligen den interna och den externa giltighetsprövningen (Badersten 2004).

Den interna giltighetsprövningen innebär något förenklat att man strävar efter en hög intersubjektivitet det vill säga saklighet, reproducerbarhet, kritiserbarhet, precision med mera. Detta skiljer sig inte från annat vetenskapligt arbete. Däremot kommer det i den externa giltighetsprövningen in andra aspekter. Först och främst tillkommer giltighetsprövningen av värdeutsagor. Med detta menas att man knyter an och hänvisar sina argument till någon eller några utomstående värdeståndpunkter, exempelvis en extern auktoritetskälla (andlig eller världslig), faktiska värden (vedertagna värderingar) eller till en slags "common sense" uppfattning (Badersten 2004 s14). Ytterligare tillkommer giltighetsprövning av verklighetsutsagor. Detta kan kort och gott förklaras som den empiriska prövningen med dess krav på systematik, källhänvisning och källkritik (ibid s14f).

Slutligen finns det även en extern rimlighets- och relevansprövning som man som normativforskare bör sträva efter att uppfylla. Denna syftar till att svara på frågan "so what?", det vill säga är det berörda ämnet eller fallet intressant och finns det någon mening att genomföra den tänkta undersökningen? (ibid s16).

Min ambition är att försöka följa dessa riktlinjer i så stor utsträckning som möjligt. Svaret på "so what"-frågan hoppas jag att ingen står tveksam inför då jag hävdar att ämnet är såväl angeläget med tanke på de olika former av kritik som framförts och asylpolitikens betydelse för de människor som berörs av den. Därtill anser jag att ämnet är intressant sett ur ett etiskt perspektiv.

2.2 Begreppsdefinitioner

För att uppfylla kraven på saklighet, precision med mera, som den normativa studien fordrar, följer nu en rad definitioner på de under uppsatsen centrala och vanligt förekommande begreppen.

2.2.1 Asyl och Asylpolitik

Begreppet asyl, och även begreppet flykting, är naturligtvis mycket viktiga för denna studie. En fundamental definition av ordet asyl, som kommer från latinets *asylum* (fristad, tillflyktsort) är helt enkelt det skydd som ges en individ som riskerar att utsättas för ett övertramp av sina mänskliga rättigheter. Följaktligen

används begreppet asyl i denna uppsats även när det gäller olika typer av uppehållstillstånd i skydds syfte, då dessa har samma ändamål i sitt utförande. Statsvetaren Mark Gibney anser till exempel att grunden för asyl och därmed basen för flyktingdefinitionen bör vara "the probability of harm occurring" (ibid s 17).

Begreppet asylpolitik, så som jag använder och behandlar det under uppsatsen, preciseras som de åtgärder som beslutsfattarna gör, såväl genom lagstiftning som genom tillämpandet av lagarna, gällande asylsökande och skyddsbehövande.

Detta är måhända ingen vedertagen definition men jag använder denna för att på ett så lätthanterligt sätt som möjligt inringa företeelsen. Asylhantering skulle kunna utgöra en substitutterm i stället för asylpolitik. Jag väljer alltså, med tanke på den följande etiska diskussionen, att se asylpolitiken som en sammanhängande handling.

2.2.2 Globalisering

Globalisering är en term som återfinns i uppsatsens frågeställning, därmed bör detta begrepp definieras. I den följande medborgarskapsteoretiska diskussionen dyker globaliseringsbegreppet upp igen och där görs en närmare behandling av begreppet, dock kan en kortare förklaring, av detta något gåtlika begrepp, vara på sin plats.

Globalisering, som alltså är ett tämligen svåråtkomligt begrepp, kan närmast ses som att världen, i metaforiska termer, har minskat, att vi alla nu lever i "en värld" (Giddens 1999 s7). Globaliseringen utgörs av ett ökat internationellt utbyte på politisk, teknologisk, kulturell och ekonomisk nivå. Detta är dock en uppfattning som inte alla delar. Det finns skeptiker som menar att globalisering endast är "snack", att vi i realiteten inte lever i en mer global värld än vi har gjort tidigare. (ibid. s 7f).

Uppsatsen intar dock inte en liknande, tvivlande ställning, tvärtom så är globaliseringen, enligt mig, både en realitet och en förutsättning för studiens genomförande. Jag menar att den senaste tidens ökade internationella relationer, Internet, med mera, även om det förekommer i avvikande omfattning världen över, är stödet för resonemanget om globaliseringens realitet.

2.2.3 Ansvar

Det kan hävdas att vad denna uppsats, på en fundamental nivå, i själva verket handlar om är ansvar och ansvarsutkrävande. Jag menar att staten, som lagstiftande och beslutsfattande organ som dessutom har monopol på legitimt våld, har ett enormt ansvar för medborgarna och de individer som vistas innanför Sveriges gränser. Följaktligen medför det förändrade medborgarbegreppet, som kommer behandlas längre fram, att statens ansvar även förändras.

Ansvar innebär således, i denna uppsats, den skyldighet staten har att se till att de människor som befinner sig inom statens gränser behandlas enligt de

mänskliga rättigheterna och inte utsätts för en situation där de samma riskerar att kränkas.

Detta ansvarsresonemang skall inte, med tanke på uppsatsens etiska inriktning, förväxlas med de olika ansvarighetsmodellerna, som förekommer inom etisk teori, vilka inriktar sig på vem eller vilka som ska stå till svars för en viss handling (Sjölin 2005 s 58).

2.2.4 Mänskliga rättigheter

Ett väsentligt begrepp för uppsatsen kommer att vara mänskliga rättigheter. Att begagna sig av Förenta Nationernas (FN) förklaring om de mänskliga rättigheterna, anser jag, ger såväl hög trovärdighet som precision. I synnerhet så är artikel 1, 2, 3 och 5 grundläggande för uppsatsen och dess resonemang. Dessa artiklar tar bland annat upp människors lika värde, rätt till liv och rätten att inte utsättas för tortyr och omänsklig behandling. Ytterligare framstår artikel 14 vara central för uppsatsen. Artikel 14 lyder: 1. Envar har rätt att i andra länder söka och åtnjuta fristad från förföljelse. 2. Denna rätt må icke åberopas vid laga åtgärder, reellt grundade på ickepolitiska brott eller på handlingar, som strider mot Förenta Nationernas ändamål och grundsatser. (Agebjörn 1995 s239f).

De mänskliga rättigheterna är dock inte helt oproblematiska. Som statsvetaren Ann Towns påpekar pågår det en moralfilosofisk diskussion som berör legitimiteten i begreppet. Vad de kritiskt inställda är tveksamma till är om det finns en universell moralisk bas som kan användas för att avgöra om handlingar är moraliska eller inte (Towns1996 s 18). Detta synsätt som är värderelativistiskt, vilket är en inställning uppsatsen delar, är i detta fall inte gångbart. Jag menar att kritiken som framförs, att Genèvekonventionens flyktingdefinition ”reflekterar den västerländska normativa traditionen och används för att fördöma icke-västerländska kulturmönster” (ibid) är att gå för långt. Utgångspunkten för uppsatsen är snarare att Genèvekonventionen, även om den inte är perfekt, och FN: s förklaring om de mänskliga rättigheterna utgör de bästa förhållningssätten till en human människosyn, en människosyn som alla kan dela där de grundläggande rättigheterna aldrig kan kompromissas.

3. Medborgarskapsteori

3.1 Medborgarskap och ”civil kosmopolitism”

En central utgångspunkt för denna uppsats resonemang är att medborgarskapsbegreppet har i sin essens förändrats och skiftat innebörd. Detta påstående får stöd av Gerard Delanty, professor i sociologi vid universitetet i Liverpool. Delanty skriver i sin bok *Medborgarskap i globaliseringens tid*:

Ur den breda massans synvinkel har [...] globaliseringen [har] möjliggjort något som kan liknas vid ett kosmopolitiskt medborgarskap, en ny medborgarskapspraktik som överskrider nationalstatens ramar. Kosmopolitiska medborgare är, enligt denna alltmer inflytelserika position, medborgare av världssamhället, inte av någon särskild stat eftersom världssamhället ersätter de nationella samhällena (Delanty 2002 s18).

Det essentiella i Delantys argument är att den senare tidens globalisering, och med denna nationalstatens försvagade roll, på ett radikalt vis har förändrat medborgarskapsbegreppet. En ny sorts medborgarskap som överskrider nationaliteten kan med andra ord urskiljas (Delanty 2002 s13). ”Med uppehållsortens ökande betydelse som kriterium blir åtskillnaden mellan nationalitet och medborgarskap inte lika strikt som det tidigare varit” (ibid s173).

Begreppen medborgare och medborgarskap kan i sina vida betydelser definieras som gruppmedlem och gruppmedlemskap. När detta gruppmedlemskap rör en politisk gemenskap innefattar det en rad skyldigheter och rättigheter men även olika grader av deltagande och identitet. Dessa ”gruppmedlemskapets beståndsdelar” har på olika sätt ett samband med varandra (ibid. s 29).

Centralt för medborgarskapsdiskussionen är kopplingen till demokrati. Debatten om medborgarskapet har i storutsträckning rört sig inom den normativt politiska teorin, exempelvis mellan liberaler och kommunitarianer (ibid. s13). Uppfattningen om medborgarskap är inte hos alla positiv, exempelvis betraktar marxistisktinspirerade medborgarskapskritiker ”medborgarskapet [...] som ett statslett projekt som snarare tjänar kapitalismens strukturella ojämlikhet än ökar medborgarnas makt” (ibid. s 48). Men med en något mindre misstänksam inställning kan medborgarskapet ses som en möjlighet för, snarare än en begränsning till demokratin. ”Medborgarskap handlar om deltagande i den politiska gemenskapen, men också om identitet – och är därför alltid knuten till en viss bestämd gemenskap” (ibid. s 55).

Huvudfrågan anser jag vara vad medborgarskapet ”ger”, och kanske än viktigare, vem innefattas i medborgarskapet? En intressant idé som på senare tid diskuterats är det tidigare nämnda medborgarskapet som överträder nationalstatens avgränsningar och som både bortser från staten och nationen, det kosmopolitiska medborgarskapet (ibid. s 92).

Vad som emellertid framgår i Gerard Delantys bok *Medborgarskap i globaliseringens tid* är att han är något kritiskt inställd till kosmopolitismens lämplighet, samtidigt som han inser dess nödvändighet. Istället för att fullt acceptera de olika förekommande kosmopolitiska synsätt, som han även behandlar i boken, framlägger Delanty en egen idé, nämligen den om det "civila kosmopolitiska medborgarskapet" (ibid. s 13ff).

Uppsatsen kommer inte att närmare gå i på eller försöka klara upp de olika synsätten då det främst är den av Delanty framtagna teorin om civil kosmopolitism som jag hävdar är intressant för denna studie. Delanty menar att kosmopolitismens positiva innebörd pekar på ny potential för deltagande och rättigheter "både inom och bortom staten". Kontentan är att kriteriet för ett kosmopolitiskt medborgarskap inte är födelseorten, som i de flesta varianter av nationellt medborgarskap, utan uppehållsorten (ibid. s 94).

Delanty gör gällande att modellen med civil kosmopolitism är mer realistisk än den som baseras på ett globalt medborgarskap (ibid. s 23).

Ett talande resonemang är, som Delanty uttrycker det, att det varken handlar om "nationens slut" eller "statens slut" utan om "slutet på nationalstaten". Vad han här menar är att det finns en grundläggande kris i den geopolitiska enhet som utgörs av statens och nationens förening (ibid. s 156). För att reda ut begreppen så talar vi alltså här om staten som den lagstiftande och verkställande makten och nationen som den kulturellt betingade gruppen av människor inom det geografiska området. Detta kan illustreras genom att nationer existerar på nivåerna "sub-, super-, and cross-states" och att nationer, i det närmaste, aldrig exakt överensstämmer med de så kallade nationalstatsgränserna (Yuval-Davis 2004 s 3).

Som Delanty även påpekar finns det många kollektiva identiteter och den nationella identiteten är "bara en av dessa identiteter". En ny sorts nationalism har gjort entré. Medan den gamla byggde på "statspatriotism" med en "inkluderingsideologi" och som hade sin utgångspunkt i språk, religion, territoriet och etnicitet har den nya formen av nationalism antagit strukturen av en "exkluderings nationalism". Till skillnad från de "tidiga nationalistiska projekten" försöker inte den "nya nationalismen" att smälta samman invånarna för att skapa en kulturellt homogen befolkning. Invandrade människor i nationen är nu "de andra" istället för konkurrerande nationalstater (Delanty 2002 s 158f).

"*Välståndsnationalism*" är ett begrepp som här gör sitt framträdande. Med detta uttryck artikuleras uppfattningen att när de materiella resurserna krymper, där välfärdsförmåner kan utgöra ett exempel, måste invandringen begränsas och kontrolleras mer grundligt (ibid. s 160).

Framstår gör, föga förvånande, att nationalism är ett problematiskt fenomen. Delanty menar att nationer utan nationalism möjligen kan utgöra ett fundament för civil kosmopolitism. Vad som är ett eftersträvänsvärt tillstånd är en förening av statsgemenskapen (polis) och världsordningen (kosmos), "Kosmopolitismen måste vara förankrad i en medborgerlig föreställning om nationen" (ibid. s 219ff).

Jürgen Habermas har framlagt en tanke om *konstitutionell patriotism* som utgör en "minsta identitet". Denna anser Delanty vara en ytterst viktig tanke som kan skifta föreställningen om identitet. Här tar identiteten inte sina utgångspunkter i territoriet, historien eller staten utan en utgångspunkt i de konstitutionella

principerna (Delanty 2002 s 220). Detta ger alltså en minimal form av nationalism.

Enligt Delantys uppfattning är kosmopolitismens uppgift att förena gemenskapen och globaliseringen. En betydelsefull anmärkning som Delanty gör är att en universell mänsklighet förutsätter en moralisk och kulturell neutralitet och därmed ignorerar den mångfald av gemenskaper som finns. Ett fruktsamt sätt bör vara att se nationen och kosmopolitismen som ömsesidigt förstärkande, något som nationalismen inte gör. Genom detta synsätt kan vi överbygga klyftorna mellan *polis* och *kosmos*, mellan gemenskapen och världen, mellan etniciteten och universalismen (ibid. s 223f).

En modell framtagen av David Held, som bygger på FN: s generalförsamling och där olika IGO: s (mellanstatliga organisationer), INGO: s (internationella icke statliga organisationer) och sociala rörelser kan vara representerade, kallas ”*kosmopolitisk demokrati*”. Tanken är att den demokratiska rätten endast kan bli verkningsfull om den utformas till internationell rätt. Delanty menar dock, i och med att nationalstaten fortfarande är en de viktigaste aktörerna i den globala kontexten, att tiden vi lever i inte är riktigt redo för denna modell (ibid. s 225f). Det kan dock utgöra en form av idealförebild som man kan stäva efter och inspireras av.

Sammanfattningsvis kan man se Delantys Civila kosmopolitism både som en givande utförandeform av medborgarskap i globaliseringens tid och som ett förhållningssätt, något att eftersträva.

3.2 Genusperspektiv

Som Nira Yuval-Davis, professor i genus- och etniska studier, formulerar det kan medborgarskapsstudier skänka ljus åt de stora frågorna som förknippas med de komplicerade relationerna mellan individer, kollektiv och staten, men även hur genusaspekter påverkas av och påverkar dessa relationer (Yuval-Davis 2004 s 69).

Yuval-Davis behandlar i sin bok *Gender and Nation*, likt Delanty även gör, olika medborgarskapsteorier och menar att det är av största vikt att en medborgarskapsteori utvecklas, som inte bara är icke sexistisk, icke rasistisk och icke västorienterad utan även en som är flexibel nog att hantera de långsträckta förändringarna i ”the global (dis)order” (Yuval-Davis 2004 s 91).

Jag anser att Delanty på ett mycket bra sätt presenterar ett medborgarskapsperspektiv och ett förhållningssätt till dagens globala kontext som uppfyller Yuval-Davis uppsatta krav.

Min ambition är att utgå från denna syn på medborgarskapet, och använda den som extern värdeutsaga, under min etiska bedömning av svensk asylpolitik. Jag anser att någon ytterligare genusaspekt inte behöver tilläggas uppsatsen, då jag menar att dess inriktning i stor utsträckning övergår genusgränserna. Att hänga upp sig på obetydligheter till exempel, som vi senare kommer att se, att det i den svenska lagen oftast formuleras utifrån ”han” istället för en mera könsneutralt uttryck, anser jag är att gå för långt, att man då inte ser skogen på grund av alla träd.

4. Etiskeori

4.1 Tre etiska principer

Analysens etiska inriktning kräver en kort översikt av tre vanligt förekommande etiska värderingsprinciper. Dessa är konsekvensetik (utilitarism), pliktetik (deontologi) och slutligen den senare utvecklade dygdetiken. För att på ett kortfattat sätt förklara dessa inriktningar så rör det sig om i den konsekvensetiska principen att konsekvensen styr om handlingen är god eller ond, det vill säga handlingen i sig kan inte vara bra eller dålig endast konsekvenserna. Det handlar alltså om nyttomaximering. Vad denna nytta är råder det emellertid oenighet om inom de utilitaristiska leden, vad som dock kan nämnas är att det nu vanligaste förekommande uppfattningen är preferensutilitarismen. Enligt detta synsätt ska människors önskeuppfyllelse maximeras (Sjölin 2005 s20). Det framstår här att för konsekvensetikern är information av högsta vikt, då desto mer förinformation man har om en situation desto bättre möjligheter har man att ta det etiskt riktiga beslutet.

I motsats till utilitarismen eller konsekvensetiken tar deontologin eller pliktetiken under vissa omständigheter inte hänsyn till konsekvenserna utan hävdar att plikten att utföra eller inte utföra en viss handling övergår risken för de eventuella konsekvenserna. Ett exempel på en företrädare av denna inställning är Immanuel Kant, han hävdade att det finns ett antal absoluta plikter såsom att man aldrig får ljuga, döda eller bryta sina löften (Tännsjö 2000 s62).

Dygdetiken, som är en senare form av etisk princip, har en skild synvinkel på vad etiken innebär. Istället för att bedöma konsekvenserna eller vilka plikter som människan har ser dygdetikern till människans egenskaper. Det är alltså de goda karaktärsdrag eller dygder som människor har som är det intressanta och avgörande. Dygdetiken bidrar inte med någon exakt definition om vad dygderna är och ger inte heller en instruktion hur de skall användas i det verkliga livet. Grundtanken inom dygdetiken är snarare att följa hur en verklig eller hypotetisk dygdig person gör de etiska valen. Med andra ord kan man formulera det som att om man vill veta vad som kan krävas av en vän i en speciell situation, så föreställer man sig vad en ideal vän hade gjort i samma situation och kommer därmed fram till det bästa svaret (Statman 1997 s10).

Både pliktetiken och konsekvensetiken utgör exempel på beslutsetik det vill säga de är fruktbara att använda för att analysera val mellan olika politiska handlingsalternativ (Sjölin 2005 s21). För denna studie anser jag att ett av dessa två alternativ är mest fruktsamt.

På grund av att dygdetiken inte är beslutsinriktad och saknar generella instrument för att analysera politiska handlingar (ibid) är den inte den mest passande etiska utgångspunkten för denna studie. Pliktetiken hävdar jag är för kategorisk och närmast innefattar en naiv syn på världen, som inte rimmar med mitt tidigare framförda resonemang om en realistisk utformning. Jag anser

således att det bästa valet är att utifrån ett konsekvensetiskt ställningstagande se huruvida den svenska asylpolitiken är acceptabel ur ett etiskt perspektiv eller inte.

Jag vill påpeka att jag är medveten om att min axiologiska inställning är värderelativistisk, då jag menar att värden finns men att de har begränsad giltighet och betyder olika för olika människor (Badersten 2004 s8f). Jag är således medveten om att värdeutsagor inte handlar om absoluta sanningar utan snarare om tolkningar och personliga bedömningar.

4.2 Konsekvensetik

Som jag tidigare har klargjort är jag av uppfattningen att den konsekvensetiska idétraditionen är mest fruktsam för denna uppsats. Min ambition är nu att, på ett så strukturerat och utförligt sätt som spelrummet tillåter, behandla konsekvensetikens grundvalar och hur de kan kopplas till vilket ansvar som bör ställas på en etisk asylpolitik. Detta avsnitt kommer sedan att ligga till grund för mitt etiska resonemang beträffande den svenska asylpolitiken.

De mänskliga rättigheterna är som tidigare nämnt mycket viktigt för uppsatsens grundläggande resonemang. Som det även tidigare behandlades så är detta begrepp inte helt oproblematiskt, så även ur det konsekvensetiska/utilitaristiska perspektivet. Jag ser till skillnad från Jeremy Bentham, en av utilitarismens grundare, ett stort värde i de individuella mänskliga rättigheterna (Amstutz 1999 s73). Trots att man inom akademiska kretsar tvistar om hur man bäst definierar och rättfärdigar mänskliga rättigheter finns det inom den politiska världen en vidsträckt konsensus beträffande dess legitimitet (ibid s74). Det ses alltså bland politiker ett värde i de mänskliga rättigheterna och även så bland de svenska politikerna. Det framgår alltså att uppsatsens konsekvensetiska inställning inte delar utilitarismens alla ståndpunkter. Vad det ytterst handlar om är att ”en handling är rätt om och endast om det inte finns något alternativ till den som skulle ge upphov till bättre konsekvenser. Vi har handlat rätt i en situation om det i situationen inte fanns något annat vi kunde ha gjort, som hade haft bättre konsekvenser” (Tännsjö 2000 s 26)

Det framgår att konsekvenserna, för de inblandade asylsökande, är det viktiga. Det är deras situation och konsekvenserna för dem och deras välbefinnande som avgör om asylpolitiken är etisk eller inte.

4.3 Etisk asylpolitik

Med utgångspunkt i Delantys civil kosmopolitism och de mänskliga rättigheterna sett med konsekvensetiska ögon, hur kan en etisk asylpolitik vara utformad?

Med stöd i föregående kapitel kan en rad punkter ställas upp som bör finnas i, eller uppfyllas av en etisk asylpolitik.

För det första bör asylpolitiken bygga på respekt för de grundläggande mänskliga rättigheterna. Här kommer statens ansvar för individer in, jag menar att ansvaret som stat har bör utgå från individer, inte medborgare. Delantys modell Civil kosmopolitism kommer här väl till plats. Min grundläggande ståndpunkt är

alltså att den tidigare synen på det nationalstatsbetingade medborgarskapet måste revideras och en mera vidsynt inställning till individen måste tas.

Med tanke på det utilitaristiska perspektivet så är det konsekvenserna för de berörda individerna som utgör rättesnöre för den etiska asylpolitiken. Det som skall maximeras är de asylsökandes välbefinnande.

Handlingen, som i detta fall rör sig om asylpolitiken, skall genomföras på så sätt att ingen annat alternativ skulle ha medfört bättre konsekvenser.

En fallgrop som gör sig påmind är välståndsnationalismen. Detta är ett fenomen som måste undvikas i när en etisk asylpolitik skall utformas.

Naturligtvis så är inte världen ”svart eller vit” och detta får således följder för hur asylpolitiken bör utformas. ”Den politiska etiken [består] av flera överlappande normsystem, där de etiska kraven ibland är sammanfallande, ibland komplementära och ibland direkt motstridiga” (Sjölin 2005 s 23). Det följande avsnittet behandlar de svårigheter som uppstår för utformandet av asylpolitiken.

4.3.1 Statens begränsningar

Man bör vara medveten om att trycket av asylsökande trots allt medför stora kostnader och problem för staten.

Som tidigare nämnts är en realistisk utformning ett måste, det går således inte att blunda för de kostnader som uppkommer i samband med mottagandet av asylsökande. Här ligger den verkliga utmaningen. Den som intar uppfattningen att alla som söker sig till ett annat land bör släppas in, ter sig glömma dessa kostnader. Staten är, som tidigare nämnts, inte ”död” och dess utgifter är en realitet. De kostnader som förekommer återfinns både i hanteringen av asylansökningarna och sedan de kostnader vid eventuella godkända ansökningarna, då personen ifråga skall förses med logi, mat och andra livsbetingelser. Ett talande exempel är en beräkning som gjordes 1993 av *International Centre for Migration Policy Development* (ICMPD). I nämnda beräkningen uppgick den totala asylkostnaden i Danmark, Norge, Finland, Schweiz, Österrike Tyskland Nederländerna, Frankrike, Storbritannien och Sverige till minst 11,8 miljarder USD (SOU 1993:113 s 80). Ytterligare ett exempel kan illustreras av att för år 2001 uppgick avräkningen för de svenska asylkostnaderna till 617 miljoner kronor (Internet 1).

Två aspekter framträder ur detta resonemang, nämligen sysselsättningen och tidsperspektivet. Först och främst bör det understrykas att asyl kan ses som en tillfällig lösning, alltså är det under en begränsad tidslängd hjälpen gäller. Under längre perioder kan det hävdas att de som getts asyl bör sysselsättas, men då uppstår andra problem. Exempelvis börjar då de som fått asyl akklimatiseras i samhället och då är den eventuella avvisningen ett hårt och orättvist slag. Om det trots allt är så att de asylsökande får tillstånd att arbeta är det självfallet av högsta vikt att deras ställning på arbetsmarknaden inte är annorlunda från andras. Med andra ord måste kontrollfunktioner finnas som ser till att de asylsökande inte utnyttjas av sina arbetsgivare genom att få genomföra arbeten som ”vanliga medborgare” inte befattar sig med eller inte får den betalning de förtjänar.

I samband med denna ekonomiska diskussion gör sig begreppet välståndsnationalism påmint. Detta tar sig uttryck i att det kan vara svårt att motivera asylkostnaderna för landets medborgare när den nationella ekonomin är mindre bra. Vi kommer här in på resonemang om partikularistiska eller universalistiska synsätt. Likt Delantys resonemang ställer jag mig till den universalistiska synen som ”understryker statens ansvar för alla individer som lider oavsett vilket medborgarskap de har” (Norström 2004 s 245). Jag menar att den nya medborgarskapssynen måste råda, det vill säga att en individs liv och hälsa måste sättas över kostnaderna, precis som det hade gjorts om det gällde en nationalstats medborgares liv och hälsa.

Det hela är, som vi sett, mycket komplext och begränsningar är, dessvärre, ett nödvändigt ont. I och med att det finns personer som av olika anledning vill ta sig till ett annat land utan att vara i någon direkt fara, måste kontrollfunktioner finnas.

Exempelvis hävdar Hans Emanuelsson, analyschef på svenska migrationsverket, att ”många [asylsökande] skaffar visum helt legalt. Sen gör de sig av med sina dokument för att de vet att det ökar chanserna att få uppehållstillstånd i Sverige” (Sydsvenskan 05-05-09).

Problemet med att personer fuskar är att de i verkligt behov av hjälp får lida. Information är således central, det krävs att det yttersta görs för att ta reda på vilka som är i behov av direkt hjälp och att sedan ge dem det. Rättsäkerheten är ytterligare en faktor som är vital och som har direkt anslutning till beslutsfattarna. Det är en grundläggande rättighet att åtnjuta så hög rättsäkerhet som möjligt, att inte bli behandlad olika på grund av några personliga faktorer. Detta ställer naturligtvis stora krav på tjänstemännen i de genomdrivande myndigheterna

Enligt FN: s flyktingkommissarie, *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR) skall en bedömning av flyktingskap göras utifrån ”vad den sökande har anfört snarare än att bedöma den rådande situationen i hans hemland”. Denna syn är inte helt accepterad av alla. Bland annat menar James Hathaway att det subjektiva elementet i UNHCR: s avgränsning inte kan godkännas, då det ”handlar om en objektiv bedömning av riskerna för den aktuella sökande samt att alla med samma skyddsbehov ska bedömas lika” (Norström 2004 s 123f).

Utöver de ekonomiska problemen finns även bekymret med kriminalitet. Exempelvis så kan en individ uppfylla alla kriterier för att bli klassad som flykting men samtidigt vara efterlyst för ett grovt brott. Vid denna typ av fall uppstår alltså en mängd olika problem för beslutsfattaren, genom att olika bestämmelser kan gå stick i stäv med varandra. Detta kan illustreras genom UNHCR: s *non-refoulement* bestämmelse i artikel 33 där förbud finns för att avisa en ”flykting till gränsen mot ett område där hans liv eller frihet hotas på grund av hans ras, religion, nationalitet tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politiska åskådning”. Dock får förbudet ”inte åberopas av en flykting som det finns skälig anledning att betrakta som en fara för det lands säkerhet i vilket han uppehåller sig eller som genom lagakraftvunnen dom för ett synnerligen grovt brott utgör en samhällsfara i det landet” (SOU 1999: 16 s149f).

Detta framstår som problematiskt då det i praktiken ger möjligheten att avisa en person till ett land där han/hon har en mycket osäker framtid. Vad som dock tillfogas i SOU 1999: 16 är att både Europakonventionen om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter innehåller regler om förbud mot att låta någon utsättas för tortyr och omänsklig behandling eller bestraffning. Detta gör att ”flyktingkonventionens undantagsbestämmelser i praktiken inte har så stor betydelse” (ibid). Vad som emellertid framstår är att denna formulering ger för stor möjlighet till godtycklig tolkning. En hårdare utformning som sätter de mänskliga rättigheterna främst skulle ge ett bättre förhållningssätt utan möjligheter till fri tolkning. Skulle dock en situation uppstå där en person begått ett brott och därmed skall utvisas till ett land där ingen risk föreligger att personens mänskliga rättigheter kommer att kränkas föreligger inget etiskt problem.

Sammanfattningsvis bildar en tillbörlig avvägning mellan de kostnader landet klarar av och de uppställda premisserna en etisk asylpolitik, som även är realistisk i sitt utförande.

För systematikens skull kan en punktviss uppställning, av de grundläggande premisserna för en etisk asylpolitik, vara givande.

- Den civila kosmopolitismen bör utgöra en grundläggande medborgarskapssyn.
- De mänskliga rättigheterna skall respekteras.
- Konsekvenserna för de asylsökande utgör det etiska riktmärket.
- Lagstiftningen skall definieras så att alla tänkbara skyddsbehövande täcks in.
- De ekonomiska faktorerna kan inte ignoreras, men får inte styra när det gäller liv och död.
- Hög rättsäkerhet skall eftersträvas.
- Kriminalitet utgör ingen ursäkt att bortse från tidigare punkter.

5. Analys

5.1 Svensk asylpolitik

Enligt tidigare uppställda premisser är nu min ambition att analysera den svenska asylpolitiken. Har den svenska asylpolitiken lyckats anta utformningen som ser till de realistiska men etiska villkoren?

Inledningsvis tänker jag se på de svenska asylbestämmelserna som hittas under Utlänningslagen.

5.2 Lagar

Utlänningslagen, som innefattar de bestämmelser som reglerar vilka som har principiell rätt till skydd i Sverige, genomgick en omfattande förändring som trädde i kraft 1 januari 1997. Av naturliga skäl kommer följande analys inte behandla hela utlänningslagens omfattning. Detta beror på lagens storlek och på grund av att stora delar inte berör asylhanteringen.

Enligt Migrationsverkets egen definition är en asylsökande ”en person som själv har tagit sig till Sverige och uppger sig vara i behov av skydd, men som ännu inte har fått sin ansökan slutligt prövad av Migrationsverket och Utlänningsnämnden” (Migrationsverket 2000 s3).

Asyl definieras, enligt 3 kap. 1 § i Utlänningslagen, som ”uppehållstillstånd som beviljas en utlänning därför att han är flykting. Flykting är enligt 3 kap. 2 §:

En utlänning som befinner sig utanför det land, som han är medborgare i, därför att han känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning, och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av detta lands skydd. Vad som nu har sagts gäller oberoende av om förföljelsen utgår från landets myndigheter eller dessa inte kan antas bereda trygghet mot förföljelsen från enskilda. Som flyktings kall även anses den som är statslös och som av samma skäl befinner sig utanför det land där han tidigare har haft sin vanliga vistelseort och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill återvända dit (ibid).

Med skyddsbehövande i övrigt avses i denna lag en utlänning som i andra fall än vad som avses i 2§ lämnat det land, som han är medborgare i, därför att han

1. känner välgrundad fruktan för att straffas med döden eller med kropsstraff eller att utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
2. på grund av en yttre eller inre väpnad konflikt behöver skydd eller på grund av en miljökatastrof inte kan återvända till sitt hemland, eller

3. på grund av sitt kön eller homosexualitet känner välgrundad fruktan för förföljelse.

Som skyddsbehövande skall även anses den som är statslös och som av samma skäl befinner sig utanför det land där han tidigare haft sin vanliga vistelseort och på i första stycket angivna grunder inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill återvända dit (3 kap. 3§ UtIL)

Rätten till uppehållstillstånd behandlas under § 4 och lyder:

Utlänningar som avses i 2 och 3§§ har rätt till uppehållstillstånd. Uppehållstillstånd får dock vägras om

1. det beträffande flyktingar enligt 2§ och skyddsbehövande enligt 3§ första stycket 2 och 3 av hänsyn till vad som är känt om utlänningens tidigare verksamhet eller med hänsyn till rikets säkerhet finns synnerliga skäl att inte bevilja uppehållstillstånd,
2. det beträffande en skyddsbehövande som omfattas av 3§ första stycket 2 på grund av brottslighet eller någon annan omständighet som hänför sig till den skyddsbehövandes person finns särskilda skäl att inte bevilja uppehållstillstånd,
3. utlänningen har rest in från Danmark, Finland, Island eller Norge och kan sändas åter till något av dess länder i enlighet med en överenskommelse mellan Sverige och det landet, såvida det inte är uppenbart att han inte kommer att beviljas uppehållstillstånd där,
4. utlänningen i annat fall, före ankomsten till Sverige har uppehållit sig i ett annat land än hemlandet och, om han återsänds dit, är skyddad mot förföljelse eller mot att sändas till hemlandet och också mot att sändas vidare till ett annat land där han inte har motsvarande skydd,
5. utlänningen har särskild anknytning till ett annat land och där är skyddad på det sätt som anges i 4, eller
6. utlänningen kan sändas till ett land som tillträtt konventionen rörande bestämmandet av den ansvariga staten för prövning av en ansökan om asyl som framställts i en av medlemsstaterna i de europeiska gemenskaperna och utlänningen är skyddad i det landet på det sätt som anges i 4.

Under kapitel 2 4 § återfinns en mängd bestämmelser om vem som får ges uppehållstillstånd. Huvuddelen av dessa rör emellertid personer som inte befinner sig i skyddsbehov och är därmed inte aktuella för denna uppsats analys. Däremot hittas under punkt 5 i 4 §, humanitära skäl. Humanitära skäl är alltså en ytterligare möjlighet för att bevilja uppehållstillstånd till skyddsbehövande. Detta är en bred och något diffus formulering. Som det framgår rör det sig alltså inte om asyl i detta fall. Uppehållstillstånd till följd av humanitära skäl ges till exempel på grund av svår sjukdom eller krigstillstånd i hemlandet.

De som ges denna form av skydd anses alltså inte ha flytt från personlig förföljelse och har inte någon egentlig ”rätt” till uppehållstillstånd, därav den förvirring som tillskrivs denna lag (Towns 1996 s13). Detta diffusa begrepp till

trots så får huvuddelen av de som ges rätten att stanna i Sverige det på grund av humanitära skäl (sydsvenskan 2005-05-08). Följaktligen är det en mycket viktig lagpunkt.

Vad gäller sysselsättning av asylsökande i Sverige är bestämmelserna utformade så att om behandlingen av fallet tar längre tid än fyra månader är det tillåtet för asylsökande att jobba i Sverige.

5.3 Migrationsverket

Om lagarna är de grundläggande fundamenten för asylpolitiken så är de verkställande myndigheternas arbete slutgiltigt avgörande för de asylsökandes situation. Lagarna är rättesnöre för migrationsverket och utlänningsnämnden, men hur dessa tolkas och genomdrivs avgör vad som händer med de asylsökande.

Som tidigare nämnts tillåter inte uppsatsens omfång en kvantitativ studie av en mängd asylfall. Under detta avsnitt skall jag dock genomföra en övergripande undersökning av myndigheternas arbete. För närvarande består de verkställande myndigheterna alltså av migrationsverket och utlänningsnämnden, som är den högre instansen av asylbehandling. Utlänningsnämnden läggs dock ner till nyår 2005, den skall då ersättas av specialdomstolar vid tre olika länsrätter. Jag väljer således att koncentrera mig på migrationsverkets arbete.

Beslutsfattarna på migrationsverket arbetar på så sätt att de i första hand tillämpar lagen, genom att behandla och bestämma vilka fakta som finns, följa bevisregler och jämför detta med de kriterier som lagtexterna utgör. Det skall dock inte förglömmas att lagen är ett "instrument" vid beslutsfattandet, inte en absolut handlingsväg. Som Eva Norström formulerar det måste lagen "sättas in i ett sammanhang där subjektiva element och etiska problem erkänns" (Norström 2004 s 133). "Det finns alltså ett handlingsutrymme som gör det möjligt för beslutsfattare att agera både snävt och vitt" (ibid s 134) ett resonemang som understödjas ytterligare av Ann Towns, som hävdar att, "rätten till asyl är inte absolut". Dessa resonemang underbyggs, som vi tidigare sett, av lagarnas utformning där olika inskränkningar gör att asylansökningar kan ogillas (Towns 1996 s 13).

Här gör även lagen om humanitära skäl sig påmind. Denna utvidgar ytterligare handlingsmöjligheterna för migrationsverkets beslutsfattare. Diskussionen rör sig här mot rättssäkerheten och dess vikt. När lagen är utformad på så sätt att fria tolkningar är en möjlighet, uppstår en risk att rättsäkerheten inte garanteras. Samtidigt kan en sådan lags utformning utgöra att bra redskap för en skicklig tjänsteman som genom sina bedömningar kan driva igenom de bästa konsekvenserna.

Konsekvenserna för den asylsökande är alltså mycket upp till den enskilde beslutsfattaren som antingen tror eller inte tror på den asylsökandes historia. "[---] om en person säger sig ha blivit torterad, uppstår problemet med att verifiera detta och att göra avancerade och nyanserade sannolikhetsbedömningar" (Norström 2004 s 131). Följaktligen är det av största vikt att beslutsfattarna har en ordentlig, omfattande utbildning och på alla sätt är lämpliga för sin tjänst.

Kommunikationen är även den viktig, att man på de olika nivåerna i hierarkin har förståelse för varandras yrkesutföring. Detta är dock något Eva Norström framför kritik mot när det gäller den svenska asylpolitiken. Hon menar att ”vad tjänstemännen faktiskt gör när de handlägger ett ärende vet ledningen i praktiken inte mycket om och det gör inte lagstiftaren heller” (ibid s 256). Det framgår att detta faktum inte medför de bästa förutsättningarna för en etisk asylpolitik. Även migrationsverkets framtida målsättning kan vara intressant att ta en titt på för att få helhetsbilden verksamheten.

5.3.1 Migrationsverkets målsättning

Migrationsverket skall skärpa sin verksamhet och antalet människor som kommer att få skydd avses halveras till år 2008 (Sydsvenskan 2005-05-08). Migrationsverket vill även påskynda behandlingen av asylansökningarna då man menar att ”snabba beslut sparar pengar” (ibid). Frågan är om detta, enligt den etiska asylpolitiken, är en etisk målsättning?

I snitt krävs det 291 dagar för migrationsverket att behandla och ta beslut i ett enskilt asylärende. Om en överklagan lämnas, efter ett avslag, tar det ytterligare 158 dagar. Målsättningen är alltså nu för både migrationsverket och utlänningsnämnden att snabba på besluten, och anledningen till detta är att kostnaden är för hög i och med de långa behandlingstiderna (ibid).

En stor förändring i migrationsverkets framtida verksamhet kommer vara EU: s nya asyldatabas, *Visa Information System* (VIS). Denna databas är tänkt att underlätta arbetet för de olika Schengenländernas migrationsbyråer. I och med denna nya databas blir medborgarna i de 135 stater som är viseringsförpliktade till Schengenområdet tvungna att skaffa sig ett visum med biometrisk information, som är omöjlig att förfalska (Sydsvenskan 2005-05-09). Ett ytterligare nytt system för kontroll är Eurodac. Eurodac är ett fingeravtrycksregister som omfattar 500 000 personer, dessa har samlats in genom att alla som söker asyl i ett EU-land måste lämna sitt fingeravtryck. Syftet med Eurodacs systemet är att myndigheterna skall ha möjlighet att jämföra fingeravtryck hos asylsökande och illegala invandrare för att på så sätt bättre genomdriva Dublinkonventionen. Dublinkonventionen i sin tur är EU-ländernas överenskommelse om vilken stat som har ansvar för vilken asylansökning (Internet 2).

Utvecklingen rör sig mot en skärpning och ökning av kontrollfunktionerna. Det hela andas av xenofobi och utestängning av icke-europeiska personer. På migrationsverket menar de dock att det är en strävan för att stoppa de som fuskar. Men som Olle Lönnaeus på Sydsvenskan påpekar uppstår problem ”[---] om den asylsökande kommer från en diktatur eller ett land i krig där det faktiskt varit omöjligt att skaffa resedokument”. Svaret på detta är, anser Hans Emanuelsson på migrationsverket, ”Är man en riktig flykting borde man inte behöva oroa sig. Men självklart ... det finns inte något system där man kan garantera att det aldrig blir fel.” (Sydsvenskan 2005-05-09).

5.4 Förebådande fall

Det tidigare nämnda fallet med egyptierna Agiza och Alzery och även fallet Yousef Hellis visar båda på uppenbara problem i den svenska asylpolitiken. Jag anser att även om uppsatsen inte innefattar en regelrätt fallstudie kan det vara givande att se lite närmre på dessa fall. Jag menar att detta kan illustrera när lagstiftningen, och tillämpningen av den samma, inte riktigt förmår uppbringa de bästa konsekvenserna.

Ahmed Agiza och Mohammad Alzery hade sökt asyl i Sverige. Frågan är om Agiza och Alzery vid tillfället kunde klassas som flyktingar? Enligt Mark Amstutz så är den av FN framställda definitionen av en flykting (refugee) en person som bor utanför sitt hemland på grund av en välgrundad rädsla för förföljelse (persecution) brett accepterad (Amstutz 1999 s189). Men det är knappast rimligt att enligt denna definition klassa Agiza och Alzery som flyktingar då deras rädsla för förföljelse bygger på det faktum att de misstänks ha genomfört omfattande terroristhandlingar i sitt hemland. Trots detta gör de underbyggda misstankarna om risken för tortyr att avvisningen skarpt kan ifrågasättas.

Enligt en rapport av Olof Palme-centrets ordförande Thomas Hammarberg, som genomförde ett besök i Egypten ett knappt år efter avvisningen blev resultatet av utvisningen att Ahmed Agiza och Mohammad Alzery olyckligtvis utsatts för tortyr och på olika sätt grym, omänsklig och förnedrande behandling. Hammarberg var även mycket kritisk till de knapphändiga försäkringar, som den svenska regeringen mottog från egyptiskt håll, angående förekomsten av tortyr (Göteborgsposten 2004-12-22). Faktumet att de egyptiska myndigheterna hade avkrävt försäkringar om att tortyr inte skulle förekomma visar även klart på att man i regeringen var medveten om att detta var något som förekom i Egypten.

I maj 2005 fastslog även FN: s tortyrkommitté att Sverige bröt mot konventionen mot tortyr i samband med avvisningen av Agiza och Alzery. Detta, om inget annat, är en tydlig antydning på problemen i den svenska asylpolitiken.

Det andra fallet, som tidigare nämndes, berör den statslöse Yousef Hellis som riskerar att spendera resten av sitt liv i häktet på grund av den svenska lagstiftningen. Hellis som avtjänat ett fängelsestraff för att ha bränt ned en restaurang i Sundsvall, kommer ursprungligen från Palestina men är alltså statslös och tas inte emot av de palestinska myndigheterna. Samtidigt vill inte svensk polis släppa honom då man är rädd att han ska "begå nya brott eller försvinna". Följden blir att Yousef Hellis riskerar att få spendera resten av sitt liv i häkte utan att ha begått något nytt brott (Internet 3).

Dessa fall är möjligtvis inte fullständigt talande för den svenska asylpolitiken, faktum kvarstår dock att de visar på att problem finns och att asylpolitiken är allt annat än perfekt. Det är klara fall där rättssäkerheten har havererat och konsekvenserna för de båda egyptierna och Yousef Hellis inte kan rättfärdigas.

6. Avslutning

6.1 Sammanfattning och slutsats

Under uppsatsens gång har ambitionen varit att försökta förmedla att ett skifte av ansvar för staten, i och med den senaste tidens globalisering, har uppstått. Detta skifte har inte minst sitt uttryck i det förändrade medborgarskapbegreppet. Här har Gerard Delantys modell av civil kosmopolitism fått utgöra idealexemplet. Som tidigare framlagts anser jag att denna syn på medborgarskapet utgör basen för en tidsenlig och etisk godtagbar inställning till våra medmänniskor. Centralt är Delantys syn på nationalstatens försvagning och uppehållsortens betydelse.

Den etiske teoretiska uppfattningen som uppsatsen nyttjar har utgått från den konsekvensetiska traditionen, där det är konsekvenserna för de asylsökande och deras välbefinnande som skall maximeras.

För att bättre kunna förmedla slutsatserna kan det vara givande att kortfattat återge uppsatsens syfte och frågeställning. Vad jag med denna uppsats har strävat efter att åstadkomma, är att genom en normativ studie ta ett etiskt ställningstagande om den svenska asylpolitiken. Utifrån detta syfte formulerade jag två frågeställningar. Anledningen till detta var att för att kunna besvara om den svenska asylpolitiken är etisk eller inte behövdes först en anvisning om hur en etisk asylpolitik bör vara.

1) Vilka är de grundläggande premisserna för en etisk asylpolitik i globaliseringens tid?

2) Uppfyller Sveriges asylpolitik dessa premisser?

Jag anser att det mest givande tillvägagångssättet för att tydligt kunna dra slutsatserna, det vill säga att avgöra om svensk asylpolitik är etisk eller inte, är att återkomma till de punktvis uppställda premisserna för en etisk asylpolitik.

Den första punkten gällande att den civila kosmopolitismen bör utgöra en grundläggande medborgarskapssyn. Exempelvis kan det hävdas att de nya målen för migrationsverket med det nya VIS-systemet rimmar mycket illa med det kosmopolitiska synsättet. Även de ekonomiska åtstramningarna som den svenska asylpolitiken kommer att genomgå visar på tendenser som kan kopplas till välståndsnationalism, något som är oroväckande.

– De mänskliga rättigheterna skall respekteras. Den svenska lagstiftningen utgår till stor del från de av FN stipulerade mänskliga rättigheterna. Detta är i sig bra, men det är, som jag återkommer till, inte i alla aspekter fullt tillräckligt.

– Konsekvenserna för de asylsökande utgör det etiska riktmärket. Detta är kärnan i uppsatsens resonemang och som jag har försökt visa och även återkommer till så är detta inte alltid fallet utan andra faktorer spelar i stor utsträckning in.

– Lagstiftningen skall definieras så att alla tänkbara skyddsbehövande täcks in. De svenska lagarna som stadgar vilka som är berättigade till asyl i Sverige täcker in många aspekter och olika typer av utsatta individer på ett bra sätt.

Humanitära skäl är en viktig och bra lagpunkt men denna är för trubbig med följderna att migrationsverkets beslutsfattare kan använda den godtyckligt, dock i många fall på ett bra vis.

– De ekonomiska faktorerna kan inte ignoreras, men får inte styra när det gäller liv och död. Målen för att halvera antalet individer som skall ges skydd tyder på att ekonomin har tagit överhanden, skulle man kunna få igenom en liknande inställning att antalet svenska medborgare som ska ges olika former av skydd ska halveras? Man kan förutsätta att ingen hade accepterat en liknande målsättning. Konsekvenserna av dessa mål kan omöjligt bli de bästa för de drabbade och utsatta och är därmed helt oetiska.

– Hög rättsäkerhet skall eftersträvas. Fallet med egyptierna är ett exempel på när 4§ i utlänningslagen och UNHCR: s 33 kapitel inte går att kombineras med de grundläggande mänskliga rättigheterna, att ingen skall behöva utsättas för tortyr eller liknande behandling. I detta fall borde beslutsfattarna ha vägt konsekvenserna av avisningen och dess inverkan på Ahmed Agiza och Mohammad Alzerys välbefinnande, över hotet om terrorism. Detta är i och för sig ett enskilt fall men visar på att problem finns och har det kunnat hända en gång kan det med största sannolikhet hända igen.

– Kriminalitet utgör ingen ursäkt för att bortse från tidigare punkter. Återigen kan de två fallen utgöra exempel på en premiss som inte fullgott uppfylls. Detta kan även ses i lagens utformning, att man förbehåller sig att göra undantag. Detta är emellertid inte Sverige ensamt om utan finns till och med i FN: s förklaring om de mänskliga rättigheterna. Detta är enligt mig olyckligt. Sverige borde här utveckla sin lagstiftning och skärpa upp FN: s regler och därmed föregå som gott exempel. När det handlar om en kriminell person bör istället Sveriges kriminalvård ta hand om den berörda personen och på så sätt garantera att den personens mänskliga rättigheter inte kränks.

Jag hävdar att, även om lagen fungerar som migrationsverkets och utlänningsnämndens arbetsinstruktion, de har möjlighet att fatta beslut som i "lagens ögon" är riktiga med trots det kan vara oetiska. Fallet Hellis visar på brister i lagens utformning och fallet med egyptierna på brister i genomdrivandet, dock är detta ingen konstruktiv studie och dessvärre kommer jag inte med några utförliga förslag till förbättring.

Om förutsättningen för asyl bygger på att hjälpa en icke medborgare i nöd gör nämnda resonemang att hela den grundläggande utgångspunkten måste revideras. Om man accepterar civil kosmopolitiska argumentet måste även det betyda att asyl måste ges till den som svävar i fara eller som Mark Gibney formulerade det "the probability of harm occurring" oavsett var personen kommer ifrån.

Risken finns att det i slutändan alltid blir en fråga om ekonomi, och det kan inte var etiskt försvarbart när det handlar om medmänniskors liv och välmående. Istället bör man acceptera att medmänsklighet kostar pengar, men att det är en

utgift vi inte kan bortse ifrån. Ett problem är att nationalstatbegreppet sitter så djupt rotat att det är svårt att bortse ifrån och därmed tar kosmopolitismen emot.

Nationer och gemenskaper är i sig inte något negativt, men när uppdelningen rör sig mot uppfattningen om ”vi och dom” blir resultatet problematiskt. Tendensen vi människor har att se världen i ”vi och dom” tror jag även den sitter mycket djupt rotad och är därmed svår att göra sig av med. Vad jag anser vara väsentligt är vad vi väljer att göra med denna uppfattning. Vi och dom behöver inte vara likställt med ”vi är rätt och dom är fel”.

Att komma med ett slutgiltigt ja eller nej på frågeställningen om Sverige uppfyller premisserna för en etisk asylpolitik går som det visar sig inte. Snarare anser jag att studien har visat att uppenbara problem finns och att alla premisser inte motsvaras fullständigt.

Avslutningsvis anser jag att Sverige bör återta och göra sig förtjänt av sin roll som ett föredöme, gällande humanitär hjälp och de mänskliga rättigheterna. Så är det för närvarande inte, något som den senaste tidens missnöje är ett klart bevis på.

Litteraturlista

- Amstutz, Mark R 1999. *International Ethics –concepts, theories, and cases in global politics*. Rowan & Littlefield Publishers, inc. Lanham
- Badersten, Björn. 2004. *Att studera det önskvärda. Om värdeanalys och normativ metod*.
- Delanty, Gerard. 2004. *Medborgarskap i globaliseringens tid*. Studentlitteratur. Lund.
- Giddens, Anthony. 1999. *Runaway World. How Globalisation is Reshaping our Lives*. Profile Books Ltd. Bury St Edmunds.
- Norström, Eva. 2004. *I väntan på asyl. Retorik och praktik i svensk flyktingpolitik*. Boréa Bokförlag. Finland.
- Sjölin, Mats. 2005. *Politisk etik*. Studentlitteratur. Lund.
- Statens offentliga utredningar (SOU) 1999: 16. *Ökad rättssäkerhet i asylärenden*. Norstedts Tryckeri AB. Stockholm.
- Statens offentliga utredningar (SOU) 1993: 113. *Invandring och asyl i teori och praktik*. Regeringskansliets Offsetcentral. Stockholm.
- Statman, Daniel, 1997. *Introduction to Virtue Ethics*. Edinburgh University Press, Edinburgh
- Towns, Ann. 1996. *Asyl i Sverige? En analys av asylpolitiken i Sverige under 1990-talet*. Statsvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet. Kungälv.
- Tännsjö, Torbjörn. 2000. *Grundbok i normativ etik*. Tahles. Falun.
- Yuval-Davis, 2004. *Gender and Nation*. SAGE. West Sussex.
- Utlänningslagen med kommentarer*. 2002. Nordstedts Juridik AB.

Internet källor

- Internet1: www.riksdagen.se/debatt/0001/utskott/uu/uu2/uu200004.ASP#E224E3
2005-05-04
- Internet 2: <http://europa.eu.int/scadplus//eg/sv/lvb/133081.htm>
2005-05-21
- Internet 3: <http://tv4.se/visa/?id=381809>
2005-05-10